

Klimat- och miljöhandlingsplan 2016 - 2019

Bakgrund

Stockholms reviderade miljöprogram gäller för 2016 – 2019. Programmet är ett kommunövergripande styrdokument som bryter ned kommunfullmäktiges verksamhetsmål i uppföljningsbara delmål.

Från år 2015 anges i kommunfullmäktiges budget ett övergripande inriktningsmål och fyra verksamhetsmål för stadens klimat och miljöarbete. I arbetet med det nya miljöprogrammet har en av utgångspunkterna varit att miljömålen ska överensstämma med de mål som kommunfullmäktige föreslår för verksamhetsområdet. På så sätt integreras miljöprogrammet bättre i stadens budget.

Målen i miljöprogrammet är styrande för staden som helhet. Samtliga mål i programmet berör Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd, även om inte alla delmål berör eller följs upp av nämnden. Programmet anger också indikatorer för att följa upp de sex målen:

1. Hållbar energianvändning
2. Miljöanpassade transporter
3. Hållbar mark- och vattenanvändning
4. Resurseffektiva kretslopp
5. Giftfritt Stockholm
6. Sund inomhusmiljö

Inledning

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd har sedan 2009 tagit fram en miljöplan som reviderats varje år i samband med verksamhetsplanen. Sedan 2012 har nämnden haft en miljöhandlingsplan som utgått från stadens tidigare miljöprogram. Den nya klimat-och miljöhandlingsplanen har reviderats utifrån det nya miljöprogrammet och gäller för perioden 2016 – 2019.

Klimat- och miljöhandlingsplanen är ett förvaltningsövergripande dokument, där mål som formulerats inom Stockholms stads miljöprogram implementeras i förvaltningens verksamheter. Planen speglar förvaltningens arbete för att en hållbar livsmiljö ska värnas och utvecklas, och beskriver mål, delmål och

indikatorer som nämnden följer upp och har rådighet över, samt anger aktiviteter som förvaltningen ska arbeta med.

Klimat- och miljöpåverkan och rådighet

Inom flera av förvaltningens enheter sker aktiviteter varje dag som har konsekvenser för klimatet och miljön; transporter, energiförbrukning, upphandling av varor och tjänster, inköp, resursförbrukning och avfallshantering. Inom enheterna finns möjligheter att konkret minska förvaltningens totala miljöpåverkan. Dessutom finns miljöpåverkan som är knutna till mer strategiskt och långsiktigt arbete som rör ställningstaganden och beslut i olika ärenden som förvaltningen handlägger och genomför. Detta kan exempelvis vara aktuellt i remissvar, i dialog och samverkan med andra förvaltningar vid utbyggnads- och exploateringsprojekt i stadsdelsområdet samt i arbetet med investeringar och drift och underhåll av parker och naturområden. Centralt för klimat- och miljöhandlingsplanen är att miljömedvetenhet ska integreras i alla verksamheter. Rådigheten ser emellertid olika ut för förvaltningens skilda verksamheter.

Genomförande och uppföljning

Klimat- och miljöhandlingsplanen ska fungera som ett dokument som förvaltningens alla verksamheter ska arbeta efter och som enheterna kan utgå ifrån när de formulerar åtaganden och arbetssätt. Alla som arbetar inom förvaltningen ska känna till klimat- och miljöhandlingsplanens innehåll och tillämpa den i det dagliga arbetet.

Klimat- och miljöhandlingsplanens mål formuleras och revideras i samband med verksamhetsplanen. Indikatorerna i handlingsplanen följs upp i stadens integrerade system för ledning och styrning (ILS).

Avstämning av målen görs i samband med verksamhetsberättelse samt vid tertial 2.

Dessutom rapporterar förvaltningen fordonsstatistik till miljöförvaltningen.

Ansvar

Enhetscheferna (om inga andra nämns) ansvarar för att genomföra aktiviteterna inom de olika delmålen. Ansvaret för att genomföra vissa aktiviteter ska ske i samverkan med lokalsamfund eller upphandlare. Stadsmiljöverksamheten ansvarar enskilt för aktiviteter som är specifikt inriktade mot drift och underhåll i park samt i samband med fysisk planering.

Avdelningscheferna är ansvariga för att skapa goda förutsättningar för klimat- och miljöarbetet på enheterna, ta vara på och utveckla personalens kompetens och engagemang i klimat- och miljöfrågor samt driva arbetet framåt.

Ansvarsområde	Ansvar
Övergripande miljöansvar inom verksamhetsområdet	Avdelningschefer
Miljöansvar inom enheten och verkställande av aktiviteter i klimat- och miljöhandlingsplanen	Enhetschefer

Inriktningsmål 1. Hållbar energianvändning

Utvinning av energi och energianvändning är en av orsakerna till flera stora miljöproblem. Effektivare energianvändning och förnybara energikällor krävs för att minska växthuseffekten. Med energieffektiv teknik kan staden vara en aktör för miljödriven tillväxt och utveckling samt minska sina driftskostnader.

Delmål 1.1. Staden ska verka för att utsläppen av växthusgaser minskar till högst 2,3 ton per invånare till år 2020

Stadsdelen ska aktivt bidra till att fasa ut användningen av fossila bränslen och arbeta för minskad energianvändning i byggnader, verksamheter och transporter. Ett sätt att göra detta på är att vid ny- och ombyggnationer genom val av material få ner CO2 användningen. Nyproducerade byggnader behöver även vara skonsamma för klimat och miljö under hela sin livslängd.

Enskede-Årsta-Vantörs
stadsdelsförvaltning
Lokal och stadsmiljöenheten

Slakthusplan 4
Box 81
121 22 Johanneshov
Växel 08-508 14 000
Fax 08-508 14 444
eav@stockholm.se
stockholm.se

Aktivitet	Ansvar
Lokalt mäta stadsdelens utsläpp av koldioxid. Detta ska göras på årlig basis och på flera platser i stadsdelen.	Stadsmiljöverksamheten

Delmål 1.2. Staden ska genom energieffektiviseringar minska energianvändningen i den egna verksamheten med minst 10 % till år 2020.

Energianvändning i stadens byggnader och anläggningar ska minska. Målet innebär att förbrukningen ska minska i de lokaler där förvaltningen har verksamheter jämfört med föregående år. Som ett led i arbetet med effektiv energianvändning har förvaltningen fått klimatinvesteringsmedel för byte till LED - belysning inom flera lokaler.

Förvaltningen samverkar med Stockholm Vatten för att intensifiera arbetet med utsortering av matavfall och omvandling till biogas eller biogödsel.

KF Indikator	Nämndens årsmål
Köpt energi (GWh)	2,148 GWh/kvm

Aktivitet	Ansvar
I verksamhetslokalerna ska det finnas energieffektiva vitvaror.	Enhetschefer och ekonomiavdelningen
Energisparande åtgärder ska vidtas, exempelvis genom att stänga av energi i lokaler och rum som inte används, energieffektivisera t ex genom byta till lågenergilampor, ledbelysning samt installera närvarostyrning om det är möjligt.	Enhetschefer och ekonomiavdelningen
Vid beställning av ny- och ombyggnation inom förskola och äldreboende ska krav på klimatsmart byggande och förnybar energi ställas. Det ska strävas efter att bygga plusenergihus.	Lokalintendent Samhällsplanerare

Enskede-Årsta-Vantörs
stadsdelsförvaltning
Lokal och stadsmiljöenheten

Slakthusplan 4
Box 81
121 22 Johanneshov
Växel 08-508 14 000
Fax 08-508 14 444
eav@stockholm.se
stockholm.se

Inriktningsmål 2. Miljöanpassade transporter

Stadens mål är ett långsiktigt hållbart transportsystem, baserat på ny teknik, förnyelsebara bränslen, bättre logistik och mer information. En övergång till mer kapacitetsstarka och mindre miljöbelastande transportmedel är nödvändig samtidigt som

arbetet med att söka smarta trafiklösningar och kommunikationssätt som är resurssnålare och utnyttjar energin effektivare än idag måste fortsätta. En satsning på de oskyddade trafikanterna leder till en mer trafiksäker miljö och en stadsmiljö som är mindre bullrig och mer trivsamt att vistas i. Det ska vara lätt att välja kollektiva, trygga och miljövänliga transportlösningar.

Som stor arbetsgivare kan staden också påverka resandet hos de anställda och som verksamhetsutövare kan staden vid upphandling välja miljöanpassade fordon och arbetsmaskiner.

Delmål 2.1. Biltrafiken ska minska

Att ställa om fordonsflottan mot mer miljövänliga fordon är inte tillräckligt för att minska trafikens negativa effekter. För att skapa ett hållbart trafiksystem som både är hälsosamt och tillgängligt måste även biltrafiken och antalet körda fordonskilometer minska. Delmålet kan nås genom åtgärder som främjar gång, cykel och kollektivtrafik. För nämnden innebär detta att cykelbanor på parkmark ska vinterväghållas, sandsopas och ha bra underlag.

Aktivitet	Ansvar
Förvaltningen ska kontrollera att cykelbanor på parkmark är snöröjda, sandsopade och har bra underlag.	Stadsmiljöverksamheten
Samverka med trafiknämnden om inversteringar och reinvesteringar gällande pendelstråk för cykling.	Stadsmiljöverksamheten
Utveckla arbetet med samordnade varutransporter mellan förvaltningens verksamhetsområden.	Stadsmiljöverksamheten

Aktivitet	Ansvar
Alla medarbetare ska tillämpa Förvaltningens resepolicy för miljövänliga resor i tjänsten . Policyn utgår från ett rangordnat valsystem:	Alla medarbetare

Enskede-Årsta-Vantörs
stadsdelsförvaltning
Lokal och stadsmiljöenheten

Slakthusplan 4
Box 81
121 22 Johanneshov
Växel 08-508 14 000
Fax 08-508 14 444
eav@stockholm.se
stockholm.se

1. **Överväg om alla resor måste genomföras:** Om digitala möten kan genomföras ska dessa föredras. Resor till möten eller andra ärenden som måste genomföras bör förläggas så att resorna kan ske säkert och miljöanpassat. Möten bör förläggas i närområdet,

med möjligheter att ta sig dit med kollektiva färdmedel eller genom att gå eller cykla. Resor i andra tjänsteärenden bör ske med det bästa färd sättet.

2. **Välj det bästa färd sättet:** Res med kollektivtrafiken: Tunnelbana, pendeltåg eller buss vid lokala resor inom Stockholms län och tåg för nationella resor under 50 mil. Gå eller cykla vid korta tjänsteärenden. Använd alltid hjälm och riktig cykelutrustning vid cykling. Använd gärna förvaltningens cykelpool.
3. **Om bilresor är nödvändiga:** Res/kör i första hand med elbil, i andra hand med någon av de övriga miljöbilarna i bilpoolen. Resor med bil ska samordnas för samåkning i den mån det är möjligt. Föraren ska tillämpa sparsam och säker körning.

Delmål 2.2. Stockholm ska ha frisk luft.

Delmålet innebär att staden måste bli bättre på att sänka halterna av föroreningar i Stockholmsluften. Målet kan nås genom val av drivmedel och fordon som ger lägre luftföroreningar, framför allt vad gäller kvävedioxid och PM10, små slitageartiklar, som uppkommer bland annat när man kör med dubbdäck på asfalt. Nämndens mål är att samtliga bilar ska köras med odubbade vinterdäck. Alla förvaltningens bilar är miljöbilar. Laddningsstolpar har nyligen installerats vid förvaltningshuset för att kunna ladda förvaltningens tre elbilar. Förvaltningen samverkar med miljöförvaltningen för att ta fram data för utsläpp av koldioxid specifikt för vår stadsdel.

KF Indikator	Nämndens årsmål
Andel miljöbilar i stadens bilflotta	100 %
Andel miljöbränsle i stadens miljöbilar	90 %
Andel elbilar	15 %
Andel dubbdäck	0 %

**Enskede-Årsta-Vantörs
stadsdelsförvaltning**
Lokal och stadsmiljöenheten

Slakthusplan 4
Box 81
121 22 Johanneshov
Växel 08-508 14 000
Fax 08-508 14 444
eav@stockholm.se
stockholm.se

Aktivitet	Ansvar
E85-bilar och fordonsgasbilar ska tankas med det miljöbränsle de är avsedda för.	Enhetschefer

Inriktningsmål 3. Hållbar mark- och vattenanvändning

Stockholm upplevs som en attraktiv plats att bo och verka i och en av anledningarna är närheten till parker och naturen och att Stockholm är en stad på vattnet. Stockholms- gröna och vattenområden innehåller många viktiga ekologiska funktioner liksom stora kvaliteter för rekreation. Parker, vatten och natur ger tillgång till gröna oaser, rofylldhet, lek och promenader. Parker och grönområden bidrar även till att dämpa buller och växligheten fungerar som filter för luftföroreningar.

Delmål 3.2. God status ska uppnås i stadens vattenförekomster

De allvarligaste miljöproblemen i stadens vattenmiljöer är övergödning, påverkan av miljöfarliga ämnen samt fysiska förändringar. Delmålet kan nås genom att miljöförstörande effekter av dagvatten minskar. I samband med nya detaljplaner ska förvaltningen sträva efter att i största möjligaste mån föreslå Lokalt Omhändertagande av Dagvatten, LOD.

Delmål 3.3. Stadens vattenområden ska stärkas och utvecklas för både rekreation och biologisk mångfald

Många av stadens mest eftertraktade boende- och mötesplatser ligger vid vattnet. Både Mälaren och Saltsjön är centrala för Stockholmsregionens attraktivitet och skönhet. Det finns dock många potentiella konflikter som måste hanteras i planering, exploatering och underhåll av stadens vattenområden. Vattenområden ska utvecklas till attraktiva rekreationsområden för alla och inkludera lämpliga funktioner som bad- och båtliv, fiske samt turiständamål. Strandpromenader ska förbättras till sammanhängande, tillgängliga och tilltalande stråk. Den biologiska mångfalden och möjligheter till fritidsfiske förstärks genom ytterligare biotopvård runt och i bäckar och sjöar samt fortsatt utsättning av fisk i flertalet vatten.

Delmål 3.4. Vid stadsutveckling ska ekosystemtjänster främjas för att bidra till en god livsmiljö

Funktionerna inom stadens ekologiska kärnområden, viktiga spridningszoner och livsmiljöer för skyddsvärda arter behöver värnas och vägas in i stadsplaneringen.

Delmål 3.5. När staden växer ska den biologiska mångfalden stärkas och utvecklas

Genom väl avvägda åtgärder kan vissa rekreativa och ekologiska värden återskapas eller ersättas i de fall oexploaterad mark tas i anspråk för bebyggelse. Stadsdelens arbete ska inriktas på att upprätthålla och utveckla funktionerna i strukturen av ekologiskt värdefulla områden, bland annat med en stor variation av natur och kulturlandskap. När ny mark tas i anspråk ska hänsyn tas till förutsättningar för biologisk mångfald och en lämplig grönytekompensation.

Stärk arbetet för den biologiska mångfalden t.ex. genom att sätta upp fågelholkar på lämpliga platser. Stadsmiljöverksamheten ska ta del av studier och utvecklingsarbete om ekosystemtjänster som sker central i t.ex. Miljö- och hälsoskyddsnämnden.

Aktivitet	Ansvar
Sly som röjs ska i möjligaste mån ligga kvar i naturmark	Stadsmiljöverksamheten
När gallring utförs och vid fällning av träd i parker ska det planteras ett nytt träd för varje fällt träd på en lämplig plats i stadsdelen.	Stadsmiljöverksamheten
En plan för förvaltningens fortsatta arbete med ekosystemtjänster tas fram under året.	Stadsmiljöverksamheten

Delmål 3.6. Varje stadsdel ska ha god tillgång till parker och områden med höga rekreations-och naturvärden

Närheten till naturen är viktig för stadsdelsområdets attraktionskraft och befolkningens rekreation.

Delmålet innebär att den sammanlagda mängden parkmark i varje stadsdel ska vara tillräckligt stor för att tillgodose invånarnas rekreationsbehov och klara det höga besöksstrycket med fortsatt hög kvalitet.

Tillgängligheten till parker och grönområden ska förbättras genom minskning av barriäreffekter, anläggande av gröna promenader, förbättrad kollektivtrafikanslutning, vägskyltning och tydliggörande av parkentréerna. Vid ny exploatering där park- och naturmark tas i anspråk är det viktigt att bevara och utveckla gröna samband och strukturer. I samband med nya planer och projekt sätts åtgärder in för att stärka svaga

kopplingar. Det kan vara upprustning eller nyanläggning av parker, lekplatser eller gång- och cykelvägar.

Behovet av kunskap om ekologiskt hållbar skötsel ska uppmärksammas i samband med upphandling av park- och naturskötsel.

Aktivitet	Ansvar
I samband med förslag till ny bebyggelse som medför intrång i grön- och vattenområden, ska grönkompensation med likvärdig funktion i närområdet begäras.	Stadsmiljöverksamheten
I samband med nybyggnation förslås grönkompensation som nyplantering av träd.	Stadsmiljöverksamheten

Delmål 3.7. Varje stadsdel ska planeras för god stadsmiljö

Bra utformade, levande och trygga stadsmiljöer kännetecknas av att de integrerar flera funktioner och tillgodoser flera behov.

Delaktighet och dialog är en viktig demokratisk förutsättning för att skapa goda stadsmiljöer där medborgarna känner sig nöjda.

Stadsodling är en viktig del av kommande stadsmiljöarbete i stadsdelen som också berör arbete med social sammanhållning och vårt klimatarbete. Vi ska, genom en förstudie våren 2017, lära av innovativa stadsodlingsåtgärder och ta fram förslag till utvecklingsprojekt.

Inriktningsmål 4: Resurseffektiva kretslopp

Avfall är i många fall en värdefull resurs om avfallshanteringen anpassas till avfallets egenskaper. Det mest miljöeffektiva är att i möjligaste mån förhindra att avfall uppstår. Effektiv och miljöanpassad avfallshantering är en viktig del av samhällets infrastruktur. Stadens mål är att minimera mängden avfall och öka andelen som nyttiggörs genom återanvändning och återvinning.

Delmål 4.1. Stadens verksamheter ska förebygga förekomsten av avfall

Stadens verksamheter måste arbeta aktivt med att minimera uppkomsten av avfall. Det bästa sättet att minska avfallsmängderna är att se till att avfallet aldrig uppstår. Delmålet kan nås genom att stadsdelen vid inköp av varor och tjänster planerar för att minska uppkomsten av avfall. Matsvinn ska minimeras med genomtänkt planering, logistik och mätning. Produkter som inte längre används inom verksamheten ska så långt det är möjligt återanvändas. Förvaltningen deltar för närvarande i ett program för avfallshantering, i stadens offentliga rum.

Aktivitet	Ansvar
Förvaltningen ska vid inköp av varor och tjänster planera för att minska uppkomsten av avfall, till exempel undvika onödiga förpackningar och emballage, undvika engångsmaterial samt minska matsvinn genom planerade måltidsinköp.	Enhetschefer
Matsvinn ska minimeras genom genomtänkt planering, logistik och mätning.	Enhetschefer
Produkter och inventarier som inte längre används inom verksamheten ska så långt det är möjligt återanvändas. Det kan t.ex. vara möbler, textilier eller liknande.	Enhetschefer
Schaktmassor ska återanvändas för att undvika uttag av outnyttjade naturresurser och minska transportbehovet av schaktmassor.	Stadsmiljöverksamheten
Spillmaterial vid byggproduktion ska minimeras.	Stadsmiljöverksamheten

**Enskede-Årsta-Vantörs
stadsdelsförvaltning**
Lokal och stadsmiljöenheten

Slakthusplan 4
Box 81
121 22 Johanneshov
Växel 08-508 14 000
Fax 08-508 14 444
eav@stockholm.se
stockholm.se

***Delmål 4.2. Avfall som uppkommer ska tas omhand
resurseffektivt***

Delmålet syftar till att minska resursförbrukningen genom materialåtervinning och energiåtervinning av det avfall som idag deponeras obehandlat.

Förvaltningens verksamheter som tillagar och/eller serverar måltider ska, där det är möjligt, sortera ut matavfallet för biologisk behandling. Med biologisk behandling menas att matrester blir kompostjord eller rötas och omvandlas till biogas. En ökad biologisk behandling av matavfallet från stadens egna verksamheter syftar bland annat till att öka biogasproduktionen i Stockholm.

KF Indikator	Nämndens årsmål
Andel av stadens verksamheter som sorterar ut matavfall för biologisk behandling.	80 %

Aktivitet	Ansvar
Grovsopor ska i större omfattning än idag sorteras för material- eller energiåtervinning.	Enhetschefer
Pappersförbrukningen ska minska.	Enhetschefer
Förbrukningen av engångsprodukter ska minska och flergångsprodukter (ex glas) och förnyelsebara material ska öka.	Enhetschefer
Vattenförbrukningen ska minska.	Enhetschefer
Alla förvaltningens verksamheter ska sortera ut sitt matavfall till biologisk behandling.	Enhetschefer och ekonomiavdelningen
De enheter som ännu inte sorterar ut matavfall ska kontakta Stockholm Vatten och påbörja utredning om förutsättningar.	Enhetschefer och ekonomiavdelningen
De förskolor som inte har rätt förutsättningar för att samla in matavfall i kärl ska tillsammans med fastighetsägarna undersöka möjligheten att installera matavfallskvarn.	Enhetschefer och ekonomiavdelningen

Delmål 4.3 Farligt avfall ska inte förekomma i hushållssoporna.

Delmålet handlar om att ändra konsumtionsmönster och minska mängden farligt avfall från förvaltningens verksamheter. Det kan bland annat ske genom att förvaltningen vid upphandlingar ställer krav på kemikalieanvändning vid städtjänster och skötsel av grönområden samt att man förvissas sig om att egen hantering, borttransport och omhändertagande sker på ett korrekt sätt.

Aktivitet	Ansvar
Riskavfall ska hanteras enligt föreskrifter	Enhetschefer
Farligt avfall ska sorteras ut och lämnas så att det bli miljöriktigt omhändertaget	Enhetschefer

Inriktningsmål 5: Giftfritt Stockholm

Halterna av många miljögifter är förhöjda i Stockholm. Samtidigt ökar kemikalieanvändningen i samhället, vilket leder till diffusa utsläpp av nya, tidigare okända ämnen. Kemikalieinspektionens Prioriteringsguide PRIO delar in farliga ämnen utifrån deras egenskaper i två nivåer – utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen. Utfasningsämnen har så allvarliga egenskaper att de bör fasas ut och inte användas alls. Spridningen av miljögifter måste minska och staden kan påverka detta genom att välja miljöanpassade varor och tjänster i sin upphandling. Delmålet avser för nämndens del varor som har en kort omloppstid och livslängd som exempelvis städtjänster. Det gäller även entreprenadupphandlingar för investering, drift och underhåll av parkmark inom stadsdelsområdet.

Delmål 5.1. Spridningen av miljö- och hälsofarliga ämnen från hushåll, handel, byggande och andra aktörer ska minska

Aktivitet	Ansvar
Förvaltningen kommunicerar det egna kemikaliearbetet både internt och externt för att på detta sätt inspirera till att minska användningen av miljö- och hälsofarliga	Miljösamordnare

kemikalier.

Förvaltningen bidrar genom informationsinsatser till att kunskapen hos allmänheten ökar om hur miljö- och hälsofarliga ämnen kan undvikas. Miljösamordnare

Delmål 5.2. Innehållet av miljö- och hälsofarliga ämnen i upphandlade varor ska minska

KF Indikator	Nämndens årsmål
Andel relevanta upphandlingar av varor och tjänster där krav ställts på att miljö- och hälsofarliga ämnen inte ingår	100 %
Aktivitet	Ansvar
När tjänster och entreprenader upphandlas ska krav ställas på att miljöanpassade produkter enligt kriterier ovan ska användas	Ekonomiavdelningen
Uppföljning av ställda miljökrav vid upphandlingar ska genomföras med stickprovskontroller	Ekonomiavdelningen
Upphandlare ska kompetensutvecklas inom kemikalieområdet	Ekonomiavdelningen

Delmål 5.3. Användningen av bygg- och anläggningsvaror som innehåller miljö- och hälsofarliga ämnen ska minska
Stadsdelen ska kontrollera och dokumentera utemiljöprodukter som gummibeläggning och lekutrustning enligt BVB.

KF Indikator	Nämndens årsmål
Andel bygg- och anläggningsentreprenader i stadens regi som uppfyller stadens krav	
avseende användning av Byggvarubedömningen (BVB).	100 %

Delmål 5.4. Stadens användning av kemiska produkter som innehåller utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen ska minska

Åtgärderna handlar om att rensa bort och undvika farliga ämnen i kemiska produkter, varor och byggmaterial som stadsdelen använder och verka för att andra aktörer ska arbeta i samma riktning.

Aktivitet	Ansvar
Alla verksamheter inventerar och dokumenterar sina märkningspliktiga kemiska produkter i en kemikalieförteckning.	Enhetschefer
Alla verksamheter som har utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen ska arbeta aktivt för att ersätta dem	Enhetschefer
Alla verksamheter ska årligen från 2017 rapportera uppgifter om utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen till kemikaliecentrum	Enhetschefer
Alla verksamheter som anlitar entreprenörer som använder kemiska produkter ska ställa krav i upphandlingen på att entreprenören redovisar uppgifter om utfasningsämnen och prioriterade riskminskningsämnen	Ekonomiavdelningen Avdelningschefer

Delmål 5.5. Förekomsten av hälsofarliga kemikalier i förskolemiljön ska minska

Ett genomgående fokus i Stockholms stads kemikalieplan är att minska barns exponering för kemikalier och i stadens budget prioriteras arbetet med att minska förekomsten av farliga ämnen på förskolor. För att lyckas med detta krävs det att krav ställs i upphandling och vid byggande. Förskolorna i stadsdelsområdet arbetar alla aktivt med kemikaliecentrums vägledning för kemikaliesmart förskola.

**Enskede-Årsta-Vantörs
stadsdelsförvaltning**
Lokal och stadsmiljöenheten

Slakthusplan 4
Box 81
121 22 Johanneshov
Växel 08-508 14 000
Fax 08-508 14 444
eav@stockholm.se
stockholm.se

KF Indikator	Nämndens årsmål
Andel av stadens förskolor som har genomfört	100 %

alla åtgärder på nivå 1 enligt kemikaliecentrums vägledning för kemikaliesmart förskola.

Aktivitet	Ansvar
Alla förskolor ska rensa bort varor och material som används i verksamheten inklusive köket som kan innehålla hälsofarliga kemikalier enligt vägledning som tas fram av kemikaliecentrum.	Enhetschefer
Regelbunden städning ska säkerställas genom rutiner med korrekta metoder och kontinuerlig uppföljning av dessa.	Enhetschefer och ekonomiavdelning
Förekomsten av PVC-golv ska kartläggas	Lokalintendent
Stadens mål för förskolan ska kommuniceras till fristående förskolor	Avdelningschef
Förvaltningen ska samverka med Kemikaliecentrum och söka centrala medel vid behov	Enhetschefer Avdelningschef

Delmål 5.6. Negativ påverkan på djur, miljö och människors hälsa från stadens livsmedelskonsumtion skall minska

Medvetna val kring livsmedel har stor potential för att bidra till en hållbar utveckling. De livsmedel som finns på marknaden skiljer sig åt gällande både produktionssätt och miljöpåverkan och det finns därmed goda möjligheter att välja ett alternativ med bättre klimat- och miljönytta.

Andelen köpta ekologiska livsmedel inom förvaltningens verksamheter ska öka. Frukt, kaffe, fikabröd som köps in till fikarum och i samband med möten och konferenser ska i största möjligaste mån vara ekologiska och närproducerade.

Vid upphandling och under löpande avtalsperiod ställs krav på redovisning från leverantören av andelen ekologiska livsmedel.

KF Indikator	Nämndens årsmål
Andel ekologiska livsmedel i stadens egna verksamheter.	35 %

Aktivitet	Ansvar
Inköp av ekologisk mat ska även eftersträvas vid upphandlingar av representation, catering och övriga inköp	Enhetschefer
Förvaltningen mäter andelen inköpta ekologiska livsmedel under året 2016 och redovisar i VB.	Enhetschefer
Vid nybyggnation eller större ombyggnationer av befintlig verksamhet inom äldreomsorg och förskola ska frågan om tillagningskök alltid utredas. Strävan är att så många som möjligt ska ha tillgång till tillagningskök.	Lokalintendent

Övergripande mål 6. Sund inomhusmiljö

Eftersom vi tillbringar större delen av våra liv inomhus, har en god inomhusmiljö stor betydelse för människors hälsa och komfort. Hälsobesvär relaterade till inomhusmiljön är ett problem i många byggnader. Arbetet för att minska hälsorelaterade riskfaktorer berör bland annat buller, dålig luftkvalitet, inomhustemperatur och höga radonhalter i bostäder och allmänna lokaler. När åtgärder vidtas för att förbättra inomhusmiljön bör lösningar sökas som även bidrar till lägre eller lika energianvändning.

Stadens alla nämnder och styrelser som äger, bygger, förvaltar och brukar lokaler har ansvar för en sund inomhusmiljö i de egna lokalerna. Delmålen enligt miljöprogrammet handlar, förutom att inomhusmiljön ska bli bättre, om att radonhalterna och bullernivåerna inomhus ska minska.

Delmål 6.3. Bullernivåerna inomhus ska minska

För stadsdelsnämnden handlar målområdet om att verksamheter som förskolor, vård- och omsorgsboenden, gruppboenden,

korttidshem och dagliga verksamheter ska ha god luftkvalitet och goda ljudnivåer för brukare och personal.

Förskolor har börjat se över ljud och buller i befintliga lokaler, i samverkan med fastighetsägare.

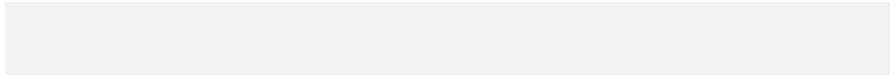
Fysiska skyddsronder genomförs regelbundet i alla förvaltningens lokaler tillsammans med skyddsombud för att identifiera och åtgärda brister och risker.

Aktivitet	Ansvar
God ljudnivå ska upprätthållas vid verksamheter med hjälp av t ex bordskivor med ljuddämpande ytskikt, möbeltassar, bullerdämpande mattor, ljuddämpande väggfärg, takabsorbenter och skärmar.	Enhetschefer och ekonomiavdelningen
Skyddsronder med en uppföljande rond genomförs.	Enhetschefer
Vid om- och nybyggnation ska förvaltningen arbeta för att uppnå så god ljus och ljudmiljö som möjligt.	Lokalintendent

Delmål 6.4. Luftkvaliteten inomhus ska bli bättre

Vid nybyggnation och ombyggnad av bostäder ska ventilationen ha en standard som motsvarar minst miljöbyggnad klass silver avseende kap 7 Ventilationsstandard. Kravet innebär en något högre standard än vad som följer av Folkhälsomyndighetens allmänna råd om ventilation och garanterar en god miniminivå.

Aktivitet	Ansvar
Kontinuerlig uppföljning av aktuella ventilationskontroller (OVK) som utförs av fastighetsägaren för att säkerställa att förskolorna har en god luftkvalitet inomhus.	Lokalintendent

**Enskede-Årsta-Vantörs
stadsdelsförvaltning**
Lokal och stadsmiljöenheten

Slakthusplan 4
Box 81
121 22 Johanneshov
Växel 08-508 14 000
Fax 08-508 14 444
eav@stockholm.se
stockholm.se

**Enskede-Årsta-Vantörs
stadsdelsförvaltning**
Lokal och stadsmiljöenheten

Slakthusplan 4
Box 81
121 22 Johanneshov
Växel 08-508 14 000
Fax 08-508 14 444
eav@stockholm.se
stockholm.se